

श ण नि ई श

गोपाळ कृष्ण गोखले यांचे राजकीय विषार हा विषय एम.फिल. शांध
निकंपासाठी निश्चित केला. माझ्या शांधनिकंपाचे काम पूर्ण करण्यास ज्यांची
सतत प्रेरणा व मार्गदर्शन मिळाले ते माझे मार्गदर्शक व राज्यशास्त्र विभाग
प्रमुख मा. डॉ. के.के. कावळेकर यांचे शण व्यक्त करण्यास शाब्दिक अपूरे वाटत
आले. त्यांचे प्रेम व सहकार्य मी आयुष्यभर विसरु शकणार नाही.

या कामाची पूर्तीता करीत असताना आमच्या महाविद्यात्याचे (विवेकानंद
कॉलेज, कोल्हापूर) प्राचार्य, मा. दादासाहेब पाटील यांची सतत प्रेरणा मिळत
गेली. त्यांचा मी आभारी आहे.

शांध निकंप केळेत पूर्ण करण्यासाठी प्रा.सौ. भारती पाटील यांचे बहुमोल
सहकार्य लाभले. त्यांनी बेळोवेळी केलेल्या सूचना व मार्गदर्शन पाबद्दल मी नम्रता-
पूर्वक कृतज्ञता व्यक्त करतो.

राज्यशास्त्र विभागातील डॉ. सौ. वासंती रासम, डॉ. मेधा नानीवडेकर,
डॉ. अशोक वौसाळकर यांवेली मार्गदर्शन या कामात मिळाले मी त्यांचा आभारी
आहे.

या शांध निकंपाचे काम लवकर पूर्ण झावे यासाठी सातत्याने पाठ्यपुस्तका
करणारे माझे मित्र प्रा. एन.स्स. सर्वे, प्रा. शं.ना. पाटील आदि मित्रांचा मी
आभारी आहे.

मी एम.फिल. पदवी प्राप्त करावी अशी इच्छा असणारी माझी पत्ती
सौ. सुनंदा भोसले हिने केलेल्या सहकार्यामुळे हा शांधनिकंपाचा प्रपंच पूर्ण करता
आला.

या अभ्यासाकरिता वै. खडकर ग्रंथालय, शिवाजी किंगपीठ, कोल्हापूर व विवेकानंद कालेज कोल्हापूरच्या ग्रंथालयांची सूपच मदत झाली. विवेकानंद कालेजचे ग्रंथालय श्री शितोळे यांचा व ग्रंथालयातील इतर सेवक वर्गाचा मी शणी आहे.

राज्यशास्त्र विभागाचे लेडनिक श्री, तोरस्कर यांचे केळोवेळी सहकार्य मिळत राहिले. त्यावददल त्यांचाही मी आभारी आहे.

प्रबंधाच्या टंकलेउनाचे काम श्री विष्णुपंत साडे यांनी अत्यावधीत व अत्यंत घांगल्या प्रकारे करू दिले त्याचा व इतर ज्यांनी या कामात सहकार्य केले त्या सर्वांचा मी पुन्हा एकदा आभारी आहे.

स्थळ - कोल्हापूर.

(दिनकर दौळू भोसले)

दिनांक - २६-८-१९९६.

.....

अनुक्रमिका

प्रकरणाचे नाव

पृष्ठ क्रमांक

प्रस्ता व ना

१ ते ७

प्रकरण पहिले : १९ व्या शतकांतील महाराष्ट्रातील राजकीय, सामाजिक व आर्थिक परिस्थिती.

८ ते ३४

प्रकरण दुसरे : गोपाल कृष्ण गोखले जीवन परिवय

४० ते ५२

प्रकरण तिसरे : भारत सेवक समाजाची स्थापना

५३ ते ६२

प्रकरण चौथे : गोखले यांचे राजकीय विवार

६३ ते ७२२

प्रकरण पाचवे : गोखले यांचे आर्थिक विवार

७२३ ते ७५२

उपसंहार

७५३ ते ७६९

संदर्भ ग्रंथ सूची

७६२ ते ७८०

:::::